

УДК 347.965.9
А28

Рекомендовано до друку вченою радою

Національного університету «Одеська юридична академія»
(№ 3 від 4 листопада 2021 р.)

Редакційна колегія:

завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів
та адвокатури Бакаєнова Н. М. (голова)
доцент Хижняк Є. С.
доцент Свида О. Г.
доцент Ковальчук І. С.
доцент Кубасенко А. В.
доцент Храпенко О. О.
доцент Кісліцина І. О.
доцент Кравченко М. О.
старший викладач Нестерчук Л. П.
старший викладач Курганський О. В.

Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матер.
А28 XI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 12 листопада 2021 р.) /
редкол.: Н. М. Бакаєнова (гол.) та ін. – Одеса : Фенікс, 2021. –
672 с.

ISBN 978-966-928-734-2

У збірнику містяться матеріали доповідей XI Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє», яка відбулася 12 листопада 2021 р. у Національному університеті «Одеська юридична академія». Доповіді учасників присвячені реформуванню адвокатури та сфери надання професійної правничої допомоги, історико-правовим питанням діяльності адвокатури, проблемам і перспективам розвитку адвокатського самоврядування, питанням професійної етики та дисциплінарної відповідальності адвокатів, зарубіжному досвіду організації та діяльності адвокатури.

УДК 347.965.9

ISBN 978-966-928-734-2

© ПП «Фенікс», оформлення, 2021
© НУ «Одеська юридична академія», 2021

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

**ПРЕЗИДЕНТА НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

С. В. КІВАЛОВА

**учасникам XI Міжнародної науково-практичної конференції
«Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє»**

Шановні учасники конференції!

Зберігаючи вірність традиціям, Національний університет «Одеська юридична академія» щороку гостинно відкриває двері науковцям та практикам, які обіймаються питаннями адвокатури та адвокатської діяльності. Роль адвокатури в суспільному житті, виконання нею публічно-правової функції з надання професійної правничої допомоги обумовлює необхідність постійної уваги до гарантій її незалежності, підвищення її авторитету, вжиття заходів щодо забезпечення належної реалізації професійних прав адвокатів.

Конференція з кожним роком розширює свої географічні межі, а наукова проблематика, яку висвітлено у тезах та доповідях учасників, відкриває шлях до нового стану знання та освіти. Визначені напрямки роботи конференції дозволяють обговорити актуальні питання здійснення адвокатської діяльності та організації адвокатури, а можливості онлайн комунікації – не залишатися осторонь від обміну думками щодо проблем сьогодення, незважаючи на червону зону, в якій перебуває Одеса та Одеська область у ці складні часи пандемії.

Плідна співпраця адвокатської спільноти з університетом триває протягом багатьох років. Висловлюю впевненість у збереженні та примноженні взаємодії Національного університету та Національної асоціації адвокатів України і сподіваюсь на наше подальше співробітництво!

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Під міжнародними стандартами професійної діяльності адвоката, Л. І. Бойко розуміє загальні деонтологічні вимоги, яких належить дотримуватися адвокатам при здійсненні своєї професійної діяльності в цілях гуманізації суспільних відносин, утвердження законності та правопорядку в кожній країні [1, с. 162]. Джерелами стандартів адвокату прийнято вважати: 1) міжнародно-правові акти з питань адвокатури; 2) акти міжнародних юридичних організацій з питань адвокатури; 3) рішення ЄСПЛ [7, с. 284]. Але не виключно. Наприклад, правилом 93 Мінімальних стандартних правил щодо поводження з ув'язненими ООН від 30.08.1955 р. наголошено, що побачення в'язня з його юридичним радником повинні відбуватися на очах, але за межами слуху міліцейських або в'язничних органів [3], а правило 95 поширює ці положення на утримуваних під вартою підозрюваних та інших затриманих.

Гарантії конфіденційності взаємин адвоката із своїм довірителем є основоположним стандартом адвокатської діяльності, що закріплені в нормах міжнародного права. Згідно п. 8 Основних положеннях про роль адвокатів, затриманих, заарештованих або поміщених в тюрму особі мають бути забезпечені необхідні умови, час і засоби для зустрічі або комунікацій й консультацій з адвокатом без зволікань, перешкод і цензури, з повною їх конфіденційністю. Такі консультації можуть бути в полі зору, проте, за межами чутиності уповноважених посадових осіб, а згідно п. 22. – уряди повинні визнавати і додержувати конфіденційності комунікацій і консультацій між адвокатом і клієнтом в рамках відносин, пов'язаних з виконанням адвокатом своїх професійних обов'язків [4].

В рекомендації № R (2000) 21 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про свободу професійної діяльності адвокатів» зазначено, що адвокатам слід забезпечити доступ до їхніх клієнтів, зокрема до осіб, позбавлених свободи, що уможливить консультування клієнтів у приватній обстановці та представлення їхніх інтересів у відповідності зі встановленими професійними стандартами (п. 5 принципу I); слід вжити всіх необхідних заходів для забезпечення додержання конфіденційності відносин між адвокатом і його клієнтом. Винятки з цього принципу можна дозволити, лише якщо вони сумісні з принципом верховенства права (п. 6 принципу I); адвокатам належить зберігати професійну таємницю відповідно до національних законів, підзаконних актів і професійних стандартів. Будь-яке порушення професійної таємниці без згоди клієнта має підлягати належним санкціям (п. 2 принципу 3) [7].

Отже, як слушно зауважує Ю. С. Пилипенко, охорона імунітету довірителя відбувається не тільки в приватному, а й у публічному інтересі, що пов'язано із захистом відносин довіри в суспільстві, із обов'язками держави щодо дотримання та захисту прав людини, із забезпеченням справедливості правосуддя, а також з непорушністю авторитету адвокатури [5, с. 27].

Серед основних документів, що визначають міжнародні стандарти з дотримання принципу конфіденційності адвокатської діяльності слід назвати Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, яким ретельно врегульоване питання конфіденційності в адвокатській діяльності: «2.3.1. Особливість професії адвоката полягає в тому, що він одержує від клієнта відомості, які той не буде повідомляти іншій особі, а також іншу інформацію, яку йому належить зберігати в таємниці. Довіра до адвоката може виникнути лише за умови обов'язкового додержання ним принципу конфіденційності. Таким чином, конфіденційність є першорядним і фундаментальним правом та обов'язком адвоката. 2.3.2. Адвокат зобов'язаний однаковою мірою зберігати в таємниці як відомості, одержані ним від клієнта, так і інформацію про клієнта, надану йому у процесі надання послуг клієнту. 2.3.3. На обов'язок додержання

конфіденційності не поширюється дія строку давності. 2.3.4. Адвокат зобов'язаний вимагати додержання конфіденційності від помічників і від будь-яких інших осіб, які беруть участь в наданні послуг клієнту» [2].

3 Основними положеннями узгоджується й інші, прийняті згодом, міжнародно-правові документи – Стандарти незалежності юридичної професії, прийняті Міжнародною асоціацією юристів (ІВА) 7 вересня 1990 р., Загальні принципи юридичної професії, прийняті Міжнародною асоціацією юристів 20 вересня 2006 р., Хартія основоположних принципів європейських адвокатів, прийнята Радою адвокатур та правових товариств Європейського Союзу (СЄВЕ) 24 листопада 2006 р. В п. 13 а) Стандарти незалежності юридичної професії закріплено норму про забезпечення конфіденційності відносин між адвокатом і клієнтом, включаючи захист звичайної та електронної системи всього адвокатського діловодства і документів адвоката від вилучення і перевірок, а також забезпечення захисту від втручання у використання електронні засоби зв'язку та інформаційні системи [9].

В Хартії основних принципів європейської адвокатської професії до основних принципів, зокрема, віднесено право та обов'язок адвоката зберігати конфіденційність справ клієнта і дотримуватися професійної таємниці: «Принцип b) В основі професії адвоката лежить функція одержання від клієнта інформації, яку він не став би розповідати будь-кому іншому – найбільш інтимні особисті дані або найцінніші комерційні таємниці – при цьому адвокат отримує таку інформацію на основі довіри. Без впевненості в конфіденційності не буває довіри. Хартія підкреслює подвійний характер цього принципу: дотримання конфіденційності – не лише обов'язок адвоката – це основоположне право клієнта. Правила «гарантій юридичної професії» забороняють використовувати спілкування між адвокатом та клієнтом на шкоду клієнту. У деяких країнах право на конфіденційність розглядається як таке, що належить виключно клієнту, тоді як в інших юрисдикціях «професійна таємниця» може також вимагати дотримання адвокатом у таємниці від клієнта інформації, отриманої від адвоката іншої сторони на основі довіри. Принцип (b) включає в себе

всі ці пов'язані поняття – гарантії юридичної діяльності, конфіденційність і професійну таємницю. Обов'язок адвоката перед клієнтом зберігається навіть після завершення роботи по справі клієнта» [10].

В Принципах Міжнародної асоціації юристів (ІВА) щодо поведінки в соціальних мережах для юридичних професій розкрито дотримання принципу конфіденційності в соціальних мережах: «Важливо зберігати довіру громадськості до юристів, які є носіями конфіденційної та особистої інформації. Асоціації адвокатів та регуляторні органи мають нагадувати юристам, що соціальні мережі не є належними платформами для роботи з клієнтськими даними або іншою конфіденційною інформацією, якщо лише вони не є повністю впевненими в тому, що така інформація захищена відповідно до своїх професійних, етичних та юридичних зобов'язань. Окрім цього, асоціації адвокатів та регуляторні органи мають заохочувати юристів у їх діяльності в соціальних мережах розглядати питання конфіденційної інформації клієнта у більш широкому контексті. Наприклад, інформація про географічне розташування юриста може бути використана як доказ надання професійних послуг клієнту, який не має бажання розголошувати факт отримання юридичної допомоги. Навіть використання гіпотетичних питань та анонімних даних може ненавмисно викрити конфіденційну інформацію. Якщо говорити більш конкретно, вони мають наголошувати на необхідності дотримання правил професійної поведінки, які діють у відповідних юрисдикціях» [6].

Отже в основу міжнародних стандартів адвокатури покладено єдину систему цінностей, до яких в першу чергу віднесено повагу до прав людини та її основних свобод. Міжнародні стандарти з регулювання юридичної професії зобов'язують адвоката діяти в інтересах права в цілому так само, як і в інтересах тих, чий права і свободи йому довірено захищати.

Список використаної літератури:

1. Бойко Л. І. Міжнародні стандарти дисциплінарної відповідальності адвокатів. *Юридична наука*, 2015. № 4. С. 161-166.
2. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства. Кодекс, Міжнародний документ від 01.10.1988 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343

3. Мінімальні стандарти правила поводження з в'язнями від 30.08.1955 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_212

4. Основні принципи, що стосуються ролі юристів ООН: (прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 р.) URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_313

5. Пилипенко Ю. С. Адвокатская тайна: Теория и практика реализации: автореф дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.11. М., 2009. 56 с.

6. Принципи Міжнародної асоціації юристів (ІВА) щодо поведінки в соціальних мережах для юридичних професій, прийняті 24 травня 2014 року Міжнародною асоціацією юристів. Сайт ГО «Адвокат Майбутнього». URL: <https://cutt.ly/BRG06YE>

7. Рекомендація No R (2000) 21 Комітету Міністрів державам – членам про свободу професійної діяльності адвокатів. Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 727 засіданні міністрів. Ухвалено Комітетом 2000 року. URL: <https://cutt.ly/IRGBFIX>

8. Святоцький О. Д., Святоцька В. О. До питання стандартів адвокатури. Спогади про Людину, Вченого, Цивільста-епоху (до 85-річчя від Дня народження академіка Ярославни Миколаївни Шевченко); за заг. ред. Р. О. Стефанчука. К: АртЕк, 2017. 389 с. С. 275-292.

9. Стандарти незалежності юридическої професії Міжнародної асоціації юристів. URL: <https://cutt.ly/vRGBBSn>

10. Хартія основних принципів європейської адвокатської професії, прийнята Радою адвокатів та правових товариств Європейського Союзу (CCBE) 24 листопада 2006 р. URL: <https://cutt.ly/YRGB7qw>

Курганский А. В.

старший преподаватель кафедры организации судебных, правоохранительных органов и адвокатов

Национального университета «Одесская юридическая академия»

К ВОПРОСУ ОБ АДВОКАТСКОЙ МОНОПОЛИИ НА СУДЕБНОЕ ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВО В ОТДЕЛЬНЫХ СТРАНАХ ЕВРОПЫ

Анализ нормативных актов и научной литературы, посвященных особенностям судебного представительства в зарубежных странах свидетельствует о неоднозначности подходов законодателя в каждой из стран.

Формально задекларированная монополия в Германии имеет в своей базе положения ст. 78 ГПК Германии, где в ч. 1 указано, что

представительство в судах земель (Landgerichte) и выше них может осуществляться лишь адвокатами, а представительство в Федеральном суде – лишь теми адвокатами, которые зарегистрированы в данном суде. Ч. 2 этой же статьи указывает, что представительство юридических лиц публичного права, органов власти может осуществляться может осуществляться представителями данных органов и учреждений, которые имеют право занимать должность судьи [1]. Данная формулировка основывается на том факте, что квалификацияционные требования к кандидатам на должность судьи и к претендентам на адвокатское удостоверение являются одинаковыми: обоим претендентам необходимо сдать два государственных экзамена, в промежутке между которыми необходимо пройти длительную стажировку в судебных органах, адвокатуре, нотариате и прокуратуре. Итогом подобной подготовки станет обретение звание ассессора, которое обязательно для кандидатов [2].

Подобные ограничения увязываются с особенностями построения судебной системы Германии, где подсудность дел различным звеньям судебной системы определяется суммой иска.

Статья 79 ГПК Германии предусматривает, что существуют также и производства, где представительство адвокатом не является обязательным, требования к представителям-неадвокатам не устанавливаются столь строго.

Административно-процессуальный кодекс Германии в ст. 67 устанавливает несколько иной подход к определению требований к представителям. Помимо адвокатов в качестве представителей по общим правилам допускаются преподаватели права ВУЗов Германии и стран ЕС, обладающие квалификацией для занятия судебной должности. Однако пп. 1-7 ч. 2 этой же статьи предусматривает возможность представительства в административном судопроизводстве и без подобных высоких требований. Отдельного упоминания заслуживает положение о том, что представители-юридические лица среди упомянутых в пп 1-7 ч. 2 ст 67 данного документа действуют через свои органы и представителей, уполномоченных представлять в суде [3]. Однако механизм предоставления полномочий